

Forni Avoltri (cap al Cadore alpino-venecià), punts 526 i 318.⁴

En tot cas s'ha d'admetre que l'hellenisme *falò(d)ia* degué transmetre's des d'Itàlia als altres dominis romànics, i que en travessar els Alps i els Pirineus, va caure sota la influència semàntica de FALLERE 'enganyar' i el seu grup, i passant de 'demostració de joia' a 'broma, burla', i en fi 'escarafalls', va arribar fins a 'falòrnia, història o contalla ximplè'. Ben comprensible que la desinència extraordinària *-òdia* es vagi canviar en *-òria* (més que més amb la influència del sinònim *hòria*, i cf. *desori* < *desodi*, i *giboria* hapax del Corbatxo, veg. *GEP*), resultant-ne *falòrnia*, i la forma de compromís *falòrdia*, a la qual també contribuirien els fr. *jalourde*, *bourde*, *balourde*. Quant a la variant *falòrnia* hi contribuiria el fr. *sornettes* 'falòrnies' i els altres mots afins d'aquest fr. i del nostre SORNA.

DERIV.: *Falorier*. Per a *fallandori*, veg. *FAL-LERA*.
 1 S. XIII, p. p. Mussafia, *Denkschriften der Wiener Akad.* xxv, 231, que ja traduí bé com a 'mentida, cosa fabulosa, farsa' («fabel, lüge, posse»). Com que és un text rimat sense rigor, transigent amb algunes assonàncies, ni es pot assegurar que s'hagi d'esmenar en *falorda* o *falòrdia* ni que ens en hàgim d'abstenir, totes dues coses acceptables atesa la història i documentació del mot. —² «Les *falòries* que conté aquest llibre —les *Canyissaes*— són una sèrie d'articles costumistes inspirats en la vida i les dites de l'onque *Canyis*, un monoverf que ---» (pròleg de la selecció que en féu, de Joaq. Amo, p. 12). —³ Solament els qui ignoraven les formes de fora de Sardenya podien pensar en una alteració sarda de l'it. *balòrdia*, com ho feien Spano, Nigra i Guarnerio (*KJRPb.* i, 143; vi, 192). Tinc també en compte les notes de MLWagner (*ARom.* xx, 352; *DÈtSdo.*, 500), que no veu clarament que solament a tall de contaminació per part de *balòrdia*, fóra això admissible; seria una casualitat increïble que el sard *falòrdia* i el cat.-arag. *falò(d)ia* coincidissin per atzar. —⁴ L'it. *falò*, més que reducció fonètica d'aquestes formes, em sembla interpretable com a alteració de *farò* (< *φάρως/φάρως*) per influència del nostre *faloja*.

Falquejar, V. *falç* Fals 'eina tallant', V. *falç*

FALS, adj., del ll. FALSUS id., pròpiament participi passiu de FALLERE 'enganyar'. □ 1.^a doc.: orígens (*Homilies*, etc.).

«Per ladronici o per toltà o per fals jutgament», «la Passió que devie redre en Jherusalem --- que ls *falses* judeus no-l anasen cercar en altra terra» (1^o 5r11, 7v2). «Nathana dix --- —En mi vencé la divinal virtut la *falsa* temptació del demoni, qui-m fahia temptar Blanquerna», Llull (*B.*, *NCl.* i, 128.13); «Los quals sarrahins fan honrament a Maffumet, lur *fals* proffeta», id. (*Merav.*, O. C. i, 121); «com fon del tot desarmat, los jutges donaren sentència, donant-lo per *fals* e desleal, e de vençut, de perjur e de fementit», JoMartorell (*Ag.* i, 251); de la moneda: «fo provat que-l sa-

gristà, germà de Pere Pèrèç, que fajà morabatins *falses* de coyre», Jaume I (*Cròn.*, *Ag.*, 465).

Sense descabdellar el capítol de les accs. secundàries, fixem-nos en algunes de caràcter material: la *porta falsa* és una porteta dels edificis, que sol ser del darrere, cosa que donà base a una aplicació figurada a l'anús: «les vergonyes: verenda; la *portafalsa*: podex, sedes, anus», OPou (*TbPu.*, 250). La *falsa* són les 'golpes', no sols a Puigcerdà, Mequinensa i Maestr. (*AlcM*) sinó també a Benasc, i segueix tot al llarg de l'Alt Aragó, Múrcia i dialectes portuguesos, veg. *DCEC* II, 479a28-40.

En relació amb desviacions semàntiques tals com aquestes poden estar certes aplicacions toponímiques pròpies de Mallorca, en particular el freqüent *Es Corral Fals* (Estellencs, i en recordo a molts més termes de Mall. i crec algun de Men.), *Es Torrent Fals* a Sta. Maria del Camí (el matís primitiu potser fou 'que s'esllavissa' o anàleg); cf. encara els cpts. *falsa braga*, *falso peto*, *fals bordó*, tots més o menys comparables (aquest alterat com *esfluburdó*, terme de baster, a la Pobra de Lillet, *AlcM*). *Falsa* «falsa, alias buba negra», ross. 1397, que com veu MilàF (*O. C.* vi, 184) ha de ser una espècie de bubó pestífer (més que «pigota borda», *AlcM*) i el sentit bàsic ací seria el de 'traïdora, homicida', cf. en un conjur de 1355: «ela dix: que mala febra li puyàs al cap, e *buba negra!*» (*RLR* XI, 10).

DERIV.: *Falsari* [S. XIII, *CostTort*] «negú no --- gaus assajar de fer --- alquemia ni --- argent ni aur --- que serà pres e punit així com *falsari* de moneda», Ross., 1295 (*RLR* v, 80); freqüent en Eiximenis en el sentit d'"hipòcrita": «que Déus te leix caure --- perquè conegues que est vexell plen de verf mortal, cubert de fora ab una pocca de blanchura ypocrital e *fal-sària*», «persones qui-s donen fama de bonea e de devoció e de bon seny, e no són sinó ypòcrits, *falsaris*, enganadors de les gents», «dix lo --- savi: *Insulare proditores* --- ço és: que los insulars per natura són grans ganyons e *falsaris*, mas sobre tots, los cecilians» (*Terç* i, 241.6; III, 209.32; II, 15.30), «si-t serà leyal o *falsària*» (*Dones*, prosif. VIII, 4.9).

Falsedat: «pensà una gran *falsedat*: / --- jo-m gitaré / adés e-l lit, e puys diré / a mon marit que yo són preyns», *Lleg. Rim. Sev.*, v. 59; «fallint en lo món caritat, lealtat e veritat, comença mala voluntat, injúria e *falcedat*», JoMartorell (*Ag.* i, 95); *falsedatz* ja en Cerverí 104.33, ms. únic, que Riq. corregeix abusivament en *falsatat*; aquest en Llull: «respòs son fra-re, e dix que-l cavaller, considerant en la *falsetat* que fesia contra l'escuder ---», «ara parrà qui vençrà: o veritat o *falsetat*» (*Merav.*, O. C. i, 145.237).

Falsia [S. XIII] «per pahor d'él, se lexaven de fer moltes *falsies* e --- engans, en los pleyts que menaven», Llull (*Blanq.* II, 101.26); «Batalla fo atrobada, per ço que veritat confonés e destróvis *falsia*» (*Merav.*, O. C. i, 237); «quan los altres coneguen la *falsia* que-m conseylaven», «en açò Nòs entenem la gran *falsia* ---», Jaume I (*Ag.*, 218, 354); «sots lo mal de virtut trencada és la perseverança de *falsia* e dura obstinació dels